

HALK KORKUSU BAĞLAMINDA TÜRK KORKU SİNEMASI ÜZERİNE BİR İNCELEME*

Sine Elif ARIKAN^{**}

Özet

Korku insanlar üzerinde büyük etkiler uyandırabilen duygulardan birisidir. Topluluk olarak duyulan korkular ortak değerler üzerine kurulmaktadır. Halk korkusu kavramını batılı araştırmacılar, belirli bir halka duyulan korku ve gerçekleştirdikleri ritüellere duyulan ürkünç, tuhaf, korkunç duygular olarak tanımlamışlardır. Halk korkusu kavramının zaman içerisinde anlamı genişlemiş ve dönüşüm göstermiştir. Halk korkusu; toplumun sahip olduğu değerlere, kültürel unsurlara kök salmış ortak duyulan korkular üzerine kurulmuş bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de halk korkusu kavramına örnek olarak cin, hortlak, gulyabani gibi korku unsurlarının varlığından söz etmek mümkündür.

Toplumun ortak değerlerine ait olan unsurların bulunduğu çoğu alanda halkın büyük bir kesiminin ilgisini çekmek mümkündür. Halk korkusu kavramı, bu bağlamda düşünüldüğünde, Türk kültürüne ait unsurların aktarımında önemli bir yere sahiptir. Halk korkusu üzerine yapılan çalışmalar, günümüzde araştırmacılar tarafından ele alınan yeni bir alan olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de korku filmlerine bakıldığında halk korkusu kavramına dair unsurlara yer verilmiş olduğunu söylemek mümkündür. Bu çalışmada, Türk korku sinemasından filmler incelenip, halk korkusu kavramına uygun olarak gösterilebilecek filmlere yer verilmiştir. Çalışmanın amacı ise halk korkusu kavramını açıklarken, Türk kültürüne ait korku unsurlarının sinemaya aktarımını disiplinler arası bir yaklaşım ile inceleyip elde edilen sonuçlar doğrultusunda öneriler sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Kültürü, Halk kültürü, Korku, Halk Korkusu, Korku Sineması.

A STUDY ON TURKISH HORROR CINEMA IN THE CONTEXT OF FOLK HORROR

Abstract

Fear is one of the emotions that can have great effects on people. Fears as a community are built on common values. Western researchers have described the concept of folk horror as fear of a certain people and the gruesome, strange, horrible feelings of their rituals. In time, the meaning of the concept of folk horror has expanded and transformed. Fear of the people comes as a concept based on common fears rooted in the values that society has, cultural elements. In Turkey, it is possible to talk about the existence of fear elements such as Genie, Revenant, Goblin, as an example of the concept of folk horror.

It is possible to attract the attention of a large part of the folk in most areas where the elements of the common values of society are present. The concept of folk horror, given this context, has an important part in the transfer of elements of Turkish culture. Studies on folk horror are emerging as a new area that is being handled by researchers today. In Turkey, it is possible to say that when looking at horror films, there are elements of the concept of folk horror. In this study, films from the Turkish horror cinema were studied and films that could be shown in accordance with the concept of folk horror. The aim of the study is to explain the concept of folk horror,

* Bu çalışma, 28-29 Mayıs 2021 tarihleri arasında Kocaeli Üniversitesi tarafından düzenlenen I. Lisansüstü Sosyal Bilimler Sempozyumu’nda sunulan “Türk Korku Sinemasının Halk Korkusu Bağlamında İncelenmesi” adlı bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı, sinelifarikan@gmail.com.

while examining the transfer of Turkish culture horror elements to the cinema with an interdisciplinary approach and presenting recommendations in line with the results obtained.

Keywords: Folk Horror, Horror, Turkish Horror Cinema, Folklore.

GİRİŞ

Korku üzerine birçok alanda çalışmalar yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Korku, diğer duygularda olduğu gibi insanların dikkatini çekmek ve yönlendirmek gibi etkilere sahiptir. Korku hissi insanlar üzerinde tedirginlik uyandırmasının yanı sıra güvende olma hissinin oluştuğu durumlarda ise haz duygusu verebilmektedir. Korku türüne olan ilgili birçok alanda (kitap, dizi, oyun vs.) olduğu gibi sinema sektöründe de önem arz etmektedir. Korku sineması küresel olarak bakıldığında büyük bir izleyici kitlesine sahiptir. Korku duyulan unsurlar her topluma göre değişkenlik göstermektedir. Toplumun ortak korkusu üzerine kurulmuş halk korkusuna ait unsurlar korku sinemasında kullanılagelmiştir. Bu değerlerin ne olduğu ve nasıl işlendiği gibi meseleler disiplinlerarası bir bakış ile ele alınıp kültürel aktarımın önemine dikkat çekilmelidir. Halk korkusu, halkın ortak değerlere dair olan korku duygusunu temel almaktadır. Halk korkusu üzerine çalışmalar batılı araştırmacılar¹ tarafından günümüzde sıkça çalışılan bir alan haline gelmeye başlamıştır. Türkiye’de halk korkusu üzerine henüz araştırmalar yapılmaya başlanmamış yahut yeni yapılmaya başlanmıştır demek doğru olacaktır. Türkiye’de henüz halk korkusu bağlamında bir çalışma yapılmamış oluşu bu araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın konusu, halk korkusu kavramının zaman içerisinde anlam dönüşümü ve Türk korku sinemasındaki örnekleridir. Araştırmanın amacı, Türk korku sineması örnekleriyle halk korkusu kavramını açıklamaktır. Çalışmada öncelik olarak korku kavramı üzerinde durulacaktır. Ardından halk korkusu kavramının kökenine değinilip tarihsel süreci aktarılacaktır. Araştırmacıların tanımlamaları ve araştırmalarından örneklerle korku sineması tarihine bakıp Türkiye’de korku sinemasının seyrinden söz edilecektir. Türk korku sinemasında halk korku unsurları barındıran örneklerle yer verilecektir.

Araştırmada kullanılan yöntemler ise Görüntü Merkezli Yaklaşım, Ses Merkezli Yaklaşım ve Metin Merkezli Yaklaşım’dır. Bu çalışmada halk korkusu kavramı tanımlanmış olup söz konusu kavram Türk korku sinemasına ait örneklerle desteklenmiştir.

¹ Adam Scovell, Diane A. Rodgers, James Thurgill halk korkusu alanında çalışmalar yapan araştırmacılara örnektir.

1. KORKUDAN HALK KORKUSUNA

Korku, diğer hislerde olduğu gibi belirli bir tek tanıma sahip değildir. Korku üzerine birçok araştırmacı farklı bakış açıları ile tanımlama yapmışlardır. Türk Dil Kurumu, çevrimiçi Güncel Türkçe sözlüğünde korku terimini; “Bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü” olarak tanımlamaktadır (<https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi 25.06.2021). Korku bilinmez olanın merak edilmesi ile başlamaktadır. Aslında bilinmeyene karşı korku durumu ötekinden gelebilecek zarar düşüncesinden de kaynaklanmaktadır. Bilinmezlik korkunun en büyük kaynağıdır. Korku, insanın içinde bulunduğu duruma değil, bu durum için geliştirmiş olduğu düşüncelere verdiği bir reaksiyon olarak düşünülebilir (Gençöz, 1998: 9). Korku, tehlikenin algılanışından itibaren vücuda salgıladığı adrenalin ve hayatta kalma dürtüsüyle getirdiği keskin dikkat sebebiyle cezbedici bir yöne de sahiptir (Zen Karaduman, 2021: 109). İnsanlar, tehlikeli olduğunu düşündükleri durumlara karşı mümkün olduğu kadar uzak kalmaya çalışırlar ve eğer bu durumun içindelerse kaçarak, kendilerini güvene almayı istemektedirler. Korku hissiyle beraber tehlike düşüncesi sonucunda, güvende hissetme ve kaçma davranışını getiren bir duygudur (Gençöz, 1998, 10).

Korku ile doğanın algılanışı biçimi arasında yakın bir ilişki mevcuttur. İnsanın doğumundan ölümüne kadar var olan korku hayatın her an içerisinde yer almaktadır. Doğa olaylarının anlamlandırılmaya çalışıldığı dönemlerde insanlar tanrıların öfkesinin bir sonucu olarak meydana geldiklerini düşünmüşlerdir. Korku ve mit ilişkisi kişilerin yaşamı içerisinde yer alan bireysel ya da toplumsal korkular ve bu korku düşüncesi sonucunda gelebilecek zarara yönelik geliştirmiş oldukları önlemler mit olarak varlığını korumuştur (Abdurrezzak, 2018: 13). Türk mitolojisinde Erlik ile başlayıp Anadolu ve Türk dünyasında farklı adlandırmalarla ortaya çıkan kötücül varlıklar korku miti olarak aktarılmaktadır. Bu varlıklar halk korkusu terimi içerisinde yer almaktadır. Halk korkusu korku mitlerini kapsayan ve ondan beslenen bir kavramdır. Sadece korku mitlerine ait olan unsurları barındırmayıp günümüzde ortaya çıkan çeşitli korku unsurlarını da bu kavram altında değerlendirmek mümkündür. Korku miti ve halk korkusu arasındaki en belirgin farklılık halk korkusunun korku mitlerini kapsayıcı özelliğe sahip olması ancak her halk korkusu unsurunun korku miti olarak değerlendirilmemesidir. Halk korkusu bir millete, topluluğa hitap edebilir, güncellenebilir ve değişkenlik gösterebilir. Örneğin bir halkın belirli özel bir güne korku duymaya başlaması ya da katil gibi bir figürün toplum içinde korku duyulan bir unsur haline gelmesi gibi birçok korku unsurunu halk korkusu

unsuru olarak değerlendirmek mümkündür. Burada belirleyici özellik belirli bir topluluğun bir duruma, varlığa, anlatıya, halka karşı ortak korkular duymasıdır.

Ortak duygulara sahip olmak, toplum içerisinde birlik olma gibi etkiler uyandırabilir. Bir takım ortak; üzüntüler, değerler, sevinçler, korkular toplumu birbirine bağlayan etmenlerdir. Gerçek olduğuna inanılan ya da ani, beklenmedik durumlar izleyicide korku uyandırabilmektedir. Tehlike düşüncesi ardından korku ve kaygı gibi duyguları beraberinde getirmektedir. Korku duygusu insan yaşamının içerisinde çeşitli anlamlar yüklenen bir olgudur. Korkmadan yaşamak mümkün olmayacak bununla birlikte korkunun kişilerde oluşturduğu oto kontrol sistemi mevcuttur. Olumsuz bir olaya karşı olumlu bakış açısının olabildiği gibi korkuyla mücadele ederek üstesinden gelmek insanın doğası gereği var olan bir duygudur. Psikoloji alanında korkunun kaygı, stres gibi sonuçları vardır. Kaygı üzerine yapılan araştırmalar göstermektedir ki bireysel farklılıklar ve sosyalleşme sürecinde ortaya çıkan olumlu ve olumsuz durumlar korkunun oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. Korkunun oluşum sebeplerindeki farklılıklar yaşanılan çevre, sosyal ilişkileri, ülkenin yönetim şekli, ekonomik durum gibi birtakım toplumsal ve çeşitli etkenler üzerinden şekillenebilmektedir. Korku hissi yaşamın içerisinde var olması sebebiyle her bilim alanının farklı bir bakış ile inceleyebileceği bir olgu olarak araştırmalara konu olmaktadır. Toplumsal korkular çeşitli sebeplere dayandırılır. Burada topluma mal olmuş korkular için halk korkusu terimi kullanmak doğru olacaktır. Halk korkusu toplumsal korkuları da içine alabilir. İnsanlık tarihi kadar eski olan korku duygusu hem kültürden beslenmekte hem de kültürü beslemektedir. Korku, kültürle olan bu çift taraflı ilişki sayesinde kendine sanat alanlarında tür olarak müstakil bir yer edinmiştir.

Türkiye’de halk korkusu terimi, akademik çalışmalarda tam anlamıyla kullanılmaya başlanmamıştır. Korkunun bir alt dalı olarak halk korkusu kavramı karşımıza çıkmaktadır. Batı’da kökeni, bir halk yahut küçük topluluğa karşı duyulan korku olarak aktarılsa da zamanla kapsamı genişlemiştir. Türk kültüründe bu kavramın tam olarak karşılığı yoktur. Bu sebeple halk korkusunu, halka ait, halkın benimsediği kültür unsurlarının korku ögesi olarak kullanılması şeklinde tanımlamak daha doğru olacaktır. Buradan da anlaşılacağı üzere yalnızca inanış sisteminde değil, tarihî deneyim, sosyal ve kültürel hayatta da kendi gerçeklerini üreten farklı kültürlerin aynı korku öğelerini aynı şekilde tüketmelerini beklemek olanaksızdır. Türk sineması düşünüldüğünde yalnızca İslam kültürüne dair unsurlardan değil, Anadolu ve Asya coğrafyası üzerindeki bütün geleneklerinin de kendi kodlarını oluşturduğu söylenebilir.

Böylesine birbiri içerisine eklemlenmiş bir kültür çeşitliliğinin, korku öğelerini ancak kendi toplumsal normlarıyla okuyarak sinematografik anlatılarda başarılı olabileceği açıktır (Dönmez, 2016: 72).

Toplumda ortak duyulan korkular, geniş kitlelere hitap etme yetisine sahiptir. Türk kültüründe halk korkusu, ortak kültürel değerlere duyulan korkuyu tanımlamaktadır. Bu değerler, halk tarafından çeşitli sebeplerle benimsenmiş ve geçmişi olan değerlerdir. Sözlü kültür ya da yazılı kültür ürünlerinin hepsini dâhil etmek mümkündür. Halk korkusu; cin, hortlak anlatıları, gulyabani, alkarısı gibi halk tarafından kabul görmüş korku unsurlarını içine alabilecek önemli bir terimdir. Her toplumun halk korkusunu oluşturan unsurları, o topluma ait olarak değişmektedir. İnançın kültüre olan yansımaları; coğrafi, tarihî ve diğer unsurlar gibi etkilidir. İnanış biçimi; yeme-içme, davranış, bakış açısı gibi yaşayış biçimlerini etkilemektedir. Bir unsurun halk korkusu çerçevesinde değerlendirilebilmesi için halkın ortak inanış ve düşünce dünyasında tedirginliğe, paniğe gibi dayalı bir durumunun olması gerekmektedir. Sözü geçen korku unsuru söylem, yazı, inanç, eylem, nesne, topluluk, kişi, faaliyet vb. her türlü olgudan oluşabilmektedir. Halk korkusu unsurunun kullanılacağı her alana belirgin bir şekilde ön plana çıkmış olduğu sinema sektörüne bakıldığında kültüre ait unsurların aktarımındaki rolü önemlidir.

2. KORKU SİNEMASINDA HALK KORKUSUNA İLİŞKİN UNSURLAR

İlk olarak yönetmen Piers Haggard tarafından, 1971 yılında çekilen *The Blood on Satans* filmini anlatmak için kullanılan “Halk Korkusu” terimi, kendine özgü bazı özellikler içermektedir. Halk korkusu, korku türünün alt dalı olarak ele alınmaktadır. Belirli bir halka duyulan korkuyu temel alır. Scovell (2017), “Folk Horror: Hours Dreadful and Things Strange” adlı çalışmasında bu özellikleri halk korkusu zincirinin dört temel halkası olduğunu açıklamaktadır: mekân/çevre, izolasyon, çarpık ahlaki inanç sistemi ve oluş/çağırış. Scovell’in açıklaması Paganlardaki gibi; yaşamın, ritüellerin kapalı ve öngörülemes oluşu, mekânların daha çok merkezden uzak yerleşime sahip olması gibi halklara karşı oluşan korkuyu temsil etmek için kullanılmıştır. Rodgers (2019), halk korkusu kavramı yerine *wyrd*² terimini kullanmayı önermiş ve halk korkusunun anlam ve kapsamının genişlediğini belirtmiştir.

² Eski İngilizlere ait bir terimdir. Kökeni Anglo-Sakson'lara dayanır ve "tuhaf" anlamına gelmektedir. Wyrd, hikâye anlatımı ile halk inancını daha somut olmayan kavramlarla ürkütücü ve korkutucu kılmaktadır (Radgers, 2017).

Türk sinemasında gerilim-korku türünde ilk film 1949 yılında *Çılgılık* adıyla, Aydın Arkon yönetmenliğinde cinayet konusunda çekilmiştir. 2000’li yıllara kadar korku türünde çekilen filmler çok az olmakla birlikte birincil konusu korku olmaktan uzak kalmıştır. Bu dönemde çekilen filmlere bakıldığında cinayet, şeytan, hortlak, vampir ve gulyabani konularının işlendiği görülmektedir. Korku, sinemada bu dönem için çok fazla ilgi görmemiş ve fazla film çıkartılmamış bir tür olarak kalmıştır. 2000 yılından sonra, sinemada korku filmleri seriler halinde yapılmaya başlanmıştır. *Dabbe serisi*, *Musallat*, *Üç Harfliler: Marid*, *El-Cin*, *Şeytan-ı Racim*, *Siccin serisi*, *Alkarısı: Cinnet*, *Sir-Ayet* gibi birçok korku filmi yapılmıştır. 2010 yılı ve sonrası korku filmlerine olan ilginin arttığı, bu türde üretilen filmlerin sayısına bakıldığında rahatlıkla fark edilebilmektedir. Korku filmlerinde 2000 yılından sonra genellikle cin çarpması, cinin bedeni ele geçirmesi, büyülerle gelen cin gibi konular ele alınmıştır. Cinler, dünyada insanlarla yaşadığına inanılan varlıklardır. İnsanlara görünmediklerine, iyi ve kötülerinin var olduğuna inanılır. Cin, Türk toplumu tarafından çoğu kimselerce kabul görmüş doğüstü bir varlıktır. Cin korkulan bir varlıktır. Çünkü cinlerin, insanlara musallat olma anlatıları halk arasında yaygın olarak anlatılmış bu duruma karşılık çözümler geliştirilmiştir. Halk arasında yaygın olarak bilinen ve korku unsuru haline gelmiş anlatıların, halk korkusu kavramının altında yer alması gerekmektedir. Cinler, alkarısı, gulyabani, hortlak, karabasan gibi sinemaya yansımış varlıklar halk korkusu unsurlarına örnek verilebilir.

Günümüzde korku filmleri büyük izleyici kitlesine sahip türlerden birisidir. Türk sinemasında korku türü denildiğinde birçok kişinin aklına cinleri konu alan filmler gelecektir. Burada korkudan kasıt, halk korkusudur. Türk toplumunun başta, dinsel, eski inanışlarından kalan ve konar-göçer kültüre sahip olan yapısının bir neticesi olarak birçok kültürle etkileşim içinde ortaya çıkmış olan çeşitli inancı ve zengin bir düşünce gücü mevcuttur (Koçak, 2016). Sinema, birçok duyguyu görselleştirdiği gibi, toplumların korku edebiyatı beyaz perdeye aktarılan korku filmlerine kaynaklık etmiştir (Eren, 2005: 19). Türk korku anlatılarının ve sinemasının beslendiği kaynaklar arasında ilk sırada sayılabilecek din olgusu bu türün gelişimi açısından önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Din toplumda ortak ritüeller yardımıyla beraberleri sağlarken, aynı zamanda ortak korkuların da belirginleşmesinde önemli rol oynamaktadır (Dönmez, 2016: 57). Boratav’ın (1973), Türk kültürüne ait korku unsurlarını derlemiş olduğu çalışmasında insanlara sadece tek kaldıklarında farklı kılıklara girerek kendilerini gösteren varlıkların olduğuna dikkat çekilmiştir. Cin olarak adlandırılan bu

varlıklara Türk kültüründe yer alan büyü, muska, nazarlık ve tılsım gibi korku duyulan olgulara karşı kişiyi koruduğuna inanılan pratikler geliştirilmiştir. Türk kültürüne ait inanış pratikleri Türk sinemasında korku unsuru olarak kullanılmaktadır. Türkiye’de korku filmleri üzerine birçok araştırmacı tarafından çalışmalar yapılmış olup yapılmaya devam etmektedir. Türk sinemasında korku unsurlarını inanca ve kültürel sembollere dayandırıldığı disiplinler arası bakış ortaya koyulmuştur. Bu bağlamda araştırmada örnek olarak incelenen filmlerden bahsedilecektir

Araştırma kapsamında birçok Türk korku filmi incelenmiş olup anlaşılır ve net olması için halk korkusu unsurlarının yer aldığı filmler örnek olarak seçilmiştir. *Helak: Kayıp Köy* (2015) filmi, halkın kendisinden farklı bir topluluğa duyduğu korku unsuruna örnek olarak ele alınmıştır. Cin halk korkusu unsurunun işlendiği filmler³ sayıca fazla olup, çalışmada *Siccin* (2014) filmi, örnek gösterilerek cin unsurunun olduğu filmler hakkında genel tespitler sunulmuştur. *Geri Döndü* (2017) filmi, hortlak halk korkusu unsuruna örnek olarak incelenmiştir. *Süt Kardeşler* (1976), *Gulyabani* (2014) filmi gulyabani halk korkusu unsuruna örnek gösterilmiştir. *Jinna: Karabasan* (2019), *Şeytan-ı Racim* (2013) karabasan halk korkusu unsuruna örnek olarak alınmış filmlerdir. *Alkarısı: Cınnet* (2015) filmi alkarısı halk korkusu unsuruna örnek olarak incelenmiştir. *Mel-un* (2016), şeytan halk korkusu unsuruna örnek gösterilerek incelenmiştir.

2.1. Belirli Bir Topluluğa Duyulan Korku

Helak: Kayıp Köy, bir topluluğa duyulan korkuyu konu edinmektedir. Halk korkusunun ilk ortaya çıkış anlamına örnek gösterilebilecek bir filmidir. Belirli bir topluluğa duyulan korku halk korkusunun ilk ortaya çıkışında tanımlandığı şeklidir. Bir topluluğa izole hayatı, ritüelleri gibi çeşitli uygulamalarıyla korku duyulabilmektedir. Bu duruma örnek olarak filmde doğüstü olaylar gerçekleşen bir köye Özkan ve ailesi yaşadığı kötü olaylar sonunca korunmak için yerleşirler. Köyde sakin ve güvende yaşayacaklarını düşünürler ancak korku duydukları olaylarla yaşamaya başlarlar. Köyden çıkmak isteseler de köy çıkamadıkları labirent gibi çıkışın zor bulunduğu bir yere dönüşür. Köyden çıkılmaması izole yaşamın korkutuculuğu

³ Büyü (2004), Musallat (2007), Üç Harfliler: Marid (2010), Karadedeler Olayı (2011), Dabbe: Bir Cin Vakası (2012), Dabbe: Cin Çarpması (2013), Ammar: Cin Tarikatı (2014), Hüddam (2015), Magi (2016), 666 Cin Musallatı (2017), Cin Tepesi (2018), Sir-Ayet (2019), Gece Gelen: Cin Bebek (2020) cin halk korkusu unsurunun kullanılmasına örnek filmlerden bazılarıdır.

olarak yansıtılmıştır. Köy halkına duyulan korku halk korkusuna örnektir. Bu unsurun bulunduğu başka bir Türk korku filmi bulunmamaktadır.

2.2. Cin

Cinler insanlar tarafından gözle görülemeyen, kılık değiştirerek kendileriyle temas ettiği düşünülen, kişide korku hissi uyandıran varlıklardır. İnananlar tarafından kabul gören genellikle de kötülük ile simgelenen varlıklar olarak aktarılır (Eren, 2005: 104). Cin ögesi Türk folklorunda halk tarafından korkulan bir öge olarak anlamlandırıldığı için Türk korku filmlerinde en sık kullanılan halk korku unsurudur (Özdemir, 2019: 163).

Siccin (2014) filmi halk korku unsuru olan cinlerin insan bedenini ele geçirmesi üzerine kurulmuştur. Büyü yoluyla doğüstü varlıklar uyandırılır ve bir nevi yaşadıkları evrenden çağrılmış olmaktadır. Cinler aracılığıyla büyüler gerçekleştirilir. Cinin büyü, çağırma gibi yollarla insanlara musallat olduğuna inanılır. Türk korku sinemasında cin, halk korku unsuru şeklinde ana tema olarak kullanılmaktadır. Cin çıkarma işlemi ise hocaların duaları ve Kur'an-ı Kerim kitabı ile gerçekleştirilir. *Siccin* filmi, Alper Mestçi'nin köyde bir adamın çalışmak için köyden ayrılmasıyla onun köyde olmadığı zamanlarda sevdiği kızın bir cinle evlendiği anlatısı üzerinden ortaya çıkmış, Mestçi de sahneler ekleyerek filmi sonlandırmıştır (Zen Karaduman, 2021: 37). Halk arasında yaygın olarak anlatılan cin hikayeleri toplumda kişiden kişiye anonim bir yayılım göstermektedir. Korku filmleri içerisinde cin konulu olanların çok fazla olduğu bilinmektedir.

2.3. Hortlak

Hortlak halk korkusu unsurlarından birisidir. İnsanların ölümlerinden sonra mezarlarından çıkarak yaşayan insanları korkuttuğuna inanılan hortlak Türk kültüründe çeşitli korku anlatılarında yer edinmiştir. Hortlağın, kötü olduğuna ve karşısına çıkan insanlara çeşitli kötülükler yapacağına inanılmaktadır. Türk kültüründeki mezarlıklar insanların öldükten sonra gömüldükleri yer olup ölen kişinin oradan çıkacağına ve mezarlıkların hortlakların olduğu korku veren bir yer olduğuna inanılır. Geceleri doğüstü varlıkların zamanı olduğu düşünülmekte olup bu sebeple insanlar geceleri ıssız ve mezar olan yerlerde genellikle bulunmak istemezler. Söz konusu mekânlardan geçenler hortlak, cin-peri gibi varlıklardan korunmak için dua okumaktadır (Türker, 2008). Hortlak inanışının kökeni Haiti kültürüne dayanmaktadır. Hortlak batılı kaynaklarda sıklıkla işlenen zombi ile benzer özellikler taşımaktadır. Hortlak bir bedeni ele geçirebileceği gibi kendi bedeni ile de yaşama geri

dönebilmektedir (Dönmez, 2016: 61). *Geri Döndü* (2017), hortlak türündeki filmlere örnektir. *Geri Döndü* filmine bakıldığında, Melis adında bir kadının öldürülmesinden bir ay sonra ruhunun çağrıldığı ve hortlak halk korkusu unsuru olarak filmde işlendiği görülmektedir.

2.4. Gulyabani

Gul-i beyabani şeklindeki isimle de çıkabilen bu halk korkusu unsuru, gezginlere ve yolculara uğrayıp onları mahveden canavar olarak tasvir edilmektedir. Daha sonraları Anadolu Kültüründe Ahubaba ile beraber anılmaya başlamış ve insan yediği düşünülen kocaman, uzun sakallı ve asalı bir dev olarak anlatılmıştır (Dönmez, 2018: 47). Gulyabaninin cin mi yoksa dev mi olduğu bilinmeyen bir figür olarak çıkışı bu göndermelerin içinde bulunduğu toplumun korkularına hitaben yaratıldığını göstermektedir (Yaldız, 2016: 61).

Türk korku sinemasında halk korkusu olarak gulyabani, iki filmde kullanılmıştır. *Süt Kardeşler* (1976), komedi-korku türünde yapılmış gulyabaninin halk korkusu unsuru olarak ele alınmış olduğu bir filmidir. Gulyabaniyi görenlerin korkudan dili tutulmakta ve gözlerine inanamayacakları kadar korkar hale gelmektedir. Ancak filmde korku değil komedi unsuru ağır basmaktadır. *Gulyabani* (2014), filmde bir grup arkadaşın falcıdan duydukları gulyabani efsanesine inanmamaları üzerine yaşadıkları olaylarla gulyabaniyi uyandırmaları konu alınmıştır. Gulyabaninin efsanelere konu olmuş halk korku unsurlarından birisi olduğunu söylemek doğru olacaktır. Süt kardeşler filminde yaşlı, uzun sakallı, dev, dede görünümlü gulyabaninin sonunda gerçek olmadığı ortaya çıkartılmıştır. Gulyabani filmde de efsaneler temel alınmaktadır.

2.5. Karabasan

Karabasan insanların genellikle geceleri ve uykularında korkutan bir varlık ya da olay görmesi anlamına gelmektedir. Korku hissi uyandıran kabus olarak isimlendirilen kötü rüyalar olarak da tanımlanabilmektedir. Karabasanın sebebinin Karakura veya Kamos olarak adlandırılan varlığın neden olduğu düşünülür. Bu varlıklar ölümcül olabilmektedir. Uyku sırasında ölen insanların bu varlıkların duydukları öfkeleri sebebiyle öldükleri düşünülmektedir. Bu sebeple korku filmlerinde karabasanın kullanımı, insanlara sürekli kötülük yaşatacağına ve zarar vererek ölümlerine sebep olacağı düşüncesine dayandırılmaktadır (Dönmez, 2016: 57).

Jinna: Karabasan (2019), yeni evlenmiş bir çiftin başından geçen korku dolu olayları konu alan bir korku filmidir. Kapadokya’da bulunan akıl hastanesinden müzeye çevrilen ancak

yaşanan esrarengiz olaylar nedeniyle kapatılan yapı mevcuttur. Bu konu üzerine filmin baş karakterleri olan çift haber yapmak için birlikte İstanbul'dan giderler. Müzeye vardıklarında gizem çözülür ancak artık ikili lanetlenir. Karabasanın cin ile benzer anlatılmış olup bu iki varlığın benzer özelliklerini vurgulamaktadır. *Şeytan-ı Racim (2013)* filmi şeytan konulu bir film olarak kategorize edilmesine karşın ana karakter olan Salih'in görünmez varlıkları kontrol altına almayı istemesiyle karabasanların kendisini geceleri korkutmasını konu edinir. Karabasan figürü bu filmde şeytan ile benzer özellikler sergilemektedir. Şeytan başka bir kişinin bedeninde ortaya çıkmaktadır. Halk korkusu unsurlarının bir arada kullanılmasında dikkat edilmesi gereken husus varlıkların özelliklerinin doğru aktarımı ve ayırt edilebilir olmasıdır.

2.6. Alkarısı

Alkarısı, Türk kültüründe yaygın olarak yeni doğum yapmış kadınları ve bebekleri rahatsız eden korkunç bir yaratık olarak bilinmektedir. Cinlerle benzerlikleri olduğuna inanılan alkarısı inancına, Türk kültürünün yaşatıldığı yörelerde alkarısı ile ilgili anlatılara rastlamak mümkündür. Alkarısının uzun parmaklı ve uzun tırnaklı, dev gibi olduğu tasvir edilmektedir. Çok çirkin bir surata sahiptir. Bedeni yağlıdır, uzun ve siyah saçlıdır. Saçları, aynı zamanda darmadağınık olup kocaman bir başa sahiptir (Şimşek, 2017: 101). Kötü ruh olarak tarif edilmekte olan alkarısı inanç Türk kültüründe çok yaygındır ve lohusalar üzerinde etkili olduğuna inanılmaktadır. Bu sebeple çeşitli korunma yolları geliştirilmiştir (Dönmez, 2018: 74).

Doğum yapan kadınların doğum sırasında çok kan kaybetmelerine bağlı olarak, hayalet ve ruh diye adlandırılan varlıkları yahut en çok korktukları şey ne ise onları görmeye başlamasıyla ortaya alkarısı çıkacağı düşünülmektedir (Beydili, 2004: 32). Alkarısının lohusaların ve yeni doğan çocukların ciğerlerini yiyerek beslendiği düşünülmektedir. Kırmızı renk ile bağdaştırılan alkarısı yaygın şekliyle, üç çeşidinin olduğuna inanılmaktadır. Kara albastı, ciddi ve ağır başlı bir ruhtur. Kırmızı albastı insanlığın anası olduğu düşünülen bir ruhtur. Sarı albastı sarışın bir kadın suretinde aktarılmaktadır. Kara albastıya göre daha tehlikeli olabilmektedir (Şimşek, 2017: 100). Alkarısı bazen de gölge şeklinde tasvir edilmektedir. Alkarısı, insanlar tarafından görülebilen, insan kılığına girebilen, insanlara rahatsızlık ve zarar verebilen bir korku unsuru olarak aktarılmaktadır. Türk kültürüne ait inanışlar bağlamında alkarısının varlığına dair deneyimlerin anlatılması halkın korunma amacıyla önlemler

geliştirmesini sağlamıştır (Demren, 2018: 5). Doğum yapmış kadının, başına kırmızı kuşak bağlaması korunma yollarına örnek gösterilebilir. *Alkarısı: Cinnet (2015)* filmi alkarısı halk korkusu unsuruna örnek gösterilebilecek tek Türk filmi örneğidir. 7 aylık hamile olan Dilara karakteri peşini bırakmayan kabuslar görmeye başlar. Yaşadığı durumlar zamanla artar ve alkarısı Dilara karakterini ele geçirir. Alkarısı anlatısı Türk toplumunda çok yaygın bir anlatı olmasına karşın filmde tam olarak yansıtılmadığı görülmektedir.

2.7. Şeytan

Türk kültüründe şeytanın kötülüklerin, uğursuzlukların en başında olduğuna inanılmaktadır. Yaratıcıya karşı gelip cehenneme atılan bir baş melek olarak aktarıldığı görülmektedir. Kıyametin baş sebebi olarak düşünülür. Şeytan, korku filmlerinin içinde yer almaktadır. Şeytanın kötülük timsali olması izleyicide korku uyandırmaktadır. Şeytanın, insan bedeni ile var olduğuna inanılmaktadır. Bu yüzden her insanın bedeninde yer alabileceği düşünülmektedir (Dönmez, 2018:10). Türk toplumunda şeytan kötülüklerin başı ve insanı kötülüğe çekmeye çalışan olarak tasnif edilir.

Mel-un (2016) filmi, köyde gece vakti kadınların arasında ürkütücü hikayeler anlatılması ile başlamaktadır. Sözlü anlatının insanlar üzerindeki korku etkisi bu sahnede sergilenmektedir. Bir kadının geçmişteki varlığından ve şeytanın onu ele geçirmesinden bahsedilmektedir. Ana karakter bir kadındır ve bu hikaye onu korkutur. Korktuğu durumu yaşayan kadın şeytan tarafından ele geçirilir. Şeytan tarafından ele geçirilmiş kadının hareketleri (köy halkından uzaklaşması, agresif tavırlar sergilemesi gibi) köyde yaşayan insanları korkutmaya başlar. Çeşitli büyüler yapan kadının cin tarafından ele geçirildiği düşüncesi köy halkı arasında dolanır. Şeytan varlığı üzerinden halk korku unsuru sağlanmış ancak her korku durumunda cinlerin ilk akla gelen varlık olduğuna dair fikir birliği halk arasında yaygındır. Şeytan insan bedeninden çıkan ateş figürü ile simgelenmiştir. Ateş, şeytan yahut cin gibi ifadelerle tanımlanan unsurun ele geçirdiği kadının bedeninden başka bir bedene geçmesi ile film sonlanır. Şeytan halk korkusu unsuru cin, ateş gibi unsurlarla anlamı bütünleştirilerek filmde yer almaktadır. İnsan bedeninin ele geçiren varlığın cin veya şeytan olduğu üzerine net bir aktarım yapılmamış olup şeytan unsurunun filmlerde farklı halk korkusu unsurları birlikte işlenmiş olduğunu söylemek mümkündür.

SONUÇ

Türk kültüründe korku temalı birçok anlatı vardır. Halk korkusu belirli bir halk veya topluluğa izole yaşam biçimi, inanış biçimi ve uyguladıkları ritüellerine bağlı olarak duyulan korku olarak ortaya çıkan bir türdür. Halk korkusunun anlamı ve kapsamı belirli bir topluluğun ortak duyduğu korkulara doğru değişim göstermiştir. Kültürden beslenen halk korkusu unsurları ortak değerler üzerine kurulmuştur. Halk korkusu, Türkiye’de araştırmacılar tarafından derinlemesine incelenmesi ve tanımlanması gereken kavramlardan birisidir. Korku üzerine yapılacak film ve dizilerin halkın kabul edip, inanılan konular olması halkın büyük kesimine hitap etmesi açısından sinemacılar tarafından bir avantaj olacaktır. Halk korku unsurları; belirli bir topluluğa duyulan korku, cin, gulyabani, karabasan, hortlak, alkarısı gibi örneklerle ele alınmıştır. İncelenen filmlerde ana unsurun cin olduğu, diğer halk korku unsurlarının geri planda kaldığı ve kültürel değerlerle doğru orantılı aktarılamadığı tespit edilmiştir. Türk sinemasında Türk ortak kültürel belleğine ilişkin korku kodları yeterince filmlere yansımamıştır.

Halk korku unsuru örneklerinin yanı sıra Dede Korkut Kitabında geçen Tepegöz gibi halk korku unsuru olarak sayılabilecek anlatılar incelenerek kullanılabilirliği tespit edilebilir. Halk korkusu unsurlarının tespitlerinin arttırılıp ayrıntılı bir şekilde ele alınarak çalışmalar yapılması halk korkusu kavramının tanımını ve kapsamını genişletecektir. Türk sinemasında korku türü düşünüldüğünde halk korku unsurlarının kullanımı ve kültür aktarımı için önemlidir. Türk kültüründe birçok masal, hikâye, anlatılar; doğaüstü unsurları ve korku unsurlarını içerisinde barındırmaktadır. Korku üzerine yapılacak filmlerin halkın inandığı ve kabul ettiği konular içermesi, kültürel değerlerin aktarılması ve tanıtımı sinemacılar tarafından önemsenmesi gereken bir husustur. Korku sinemasına olan küresel ilgi ve ekonomik getirisi göz önünde olup bu bağlamda korku sinemasında kullanılacak unsurların önemi dikkate alınmalıdır. Sinemacıların, ortak kültürel değerleri göz ardı etmeyip halk bilimi uzmanlarından destek alması önem arz etmektedir.

Korku filmlerinde halk korkusu unsurlarının kullanılması kültürel değerlerin yaşaması, aktarılması ve uluslararası düzeyde tanıtılması için gereklidir. İncelenen filmlerde halk korkusu unsurlarının kullanımının azlığı ve doğru aktarılmasının başlıca sebeplerinden birisi bilinçli senarist ve yazarların olmaması olabilir. Korku filmlerinde halk korku unsurlarının kullanımı Türk kültürüne dair unsurların tanıtımı ve yaşaması için önemli bir adım olacaktır. Unutulmaya

yüz tutmuş olan değerlerin önemini vurgulamak kültüre ait unsurlardan yararlanılmasından geçmektedir. Sahip olunan değerlerin aktarımı korku sinemasında da gerçekleştirilerek, yaşayan kültür varlıklarının devamlılığı ve ekonomik getirisi sağlanabilecektir. Halk korkusu unsurları anlatıları derlenmeli, senaryolaştırılmalıdır. Halk korkusu unsurları üzerine çalışmalar yapılarak bu unsurlar çoğaltılıp, önemine dikkat çekilmeli ve Türk kültürüne ait halk korkusu unsurlarının yaşatılması için önemine dikkat çekilmelidir. Yapılan araştırmanın sonuçları; bu ve buna benzer çalışmalar için kaynaklık edecek nitelikte olup, üstüne çalışılmayı bekleyen bir konu olarak araştırmacılara sunulmuştur.

KAYNAKÇA

- Aktaş, A. (Yönetmen). (2013). *Şeytan-ı Racim* [Film]. İstanbul: Dada Film.
- Bakar, Ö. (Yönetmen). (2015). *Helak: Kayıp Köy* [Film]. İstanbul: Calion Film.
- Benli, O. (Yönetmen). (2014). *Gulyabani* [Film]. İstanbul: Muhteşem Film.
- Beydili, C. (2005). *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük içinde alkarısı*. Ankara: Yurt-Kitap Yayın. ss. 34-35.
- Boratav, P. N. (1973). Türk halk bilimi II 100 soruda Türk folkloru. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Burak, K. (Yönetmen). (2017). *Geri Döndü* [Film]. İstanbul: GSA Film.
- Delibaş, E. (Yönetmen). (2019). *Jinna: Karabasan* [Film]. İstanbul: Queen Film.
- Demren, Ö. (2018). Türk kültüründe bir korku kültü olarak Sivas'ta alkarısı ve albasması. *Antropoloji*. 36: ss. 1-27. https://doi.org/10.1501/antro_0000000358
- Dönmez, H. (2018). *Türk korku sinemasında sembollerin incelenmesi ve Hasan Karacadağ sineması*. (Yüksek Lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eğilmez, E. (Yönetmen). (1976). *Süt Kardeşler* [Film]. İstanbul: Arzu Film.
- Eren, A. (2005). Korku kültürü, değerler kültürü ve şiddet. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 8, ss. 1-13.
- Gençöz, Tülin. (1998). Korku: sebepleri, sonuçları ve başatme yolları. *Kriz Dergisi*, 6 (2): ss. 9-16. https://doi.org/10.1501/Kriz_0000000068
- Gülçek, M. (Yönetmen). (2015). *Alkarısı: Cinnet* [Film]. İstanbul: Calion Film.

- Kara, M. (Yönetmen). (2016). *Mel-un* [Film]. İstanbul: Zayka Yapım.
- Koçak, B. (2006). Doğu-Batı arasında Türk sineması: Korku filmleri üzerine bir değerlendirme. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 26: ss. 93-104.
- Mestçi, A. (Yönetmen). (2014). *Siccin* [Film]. İstanbul: TME Films.
- Özdemir, B. G. (2019). Dabbe Zehr-i Cin filminin Türk halk bilimiyle bağlantılılığının Charles Sanders Peirce'ın göstergebilim kuramıyla incelenmesi. *Millî Folklor*, 124: ss.160-174.
- Rodgers, D. A. (2019), Something, wyrd this way comes: Folklore and british television, *Folklore*, 130:2, 133-152. <https://doi.org/10.1080/0015587X.2018.1529363>
- Rodgers, D. A. (2020). Folk horror, ostension and Robin Redbreast. *Revenant*, ss.57-73.
- Scovell, A. (2017). Folk horror: Hours dreadful and things strange. *Leighton Buzzard, The Irish Journal of Gothic and Horror Studies* 16: 134-138.
- Şimşek, E. (2017). Türk kültüründe alkarısı inancı ve bu inanca bağlı olarak anlatılan efsaneler. *Akra Uluslararası Kültür, Sanat, Edebiyat ve Eğitim Bilimleri Dergisi*. 5(12), ss. 99-115. <https://doi.org/10.31126/akrajournal.327926>
- Türker, R. (2008). *Anadolu ve Türk inanışlarına ait öğelerin, son dönem Türk korku sinemasında hikaye olarak kullanılması alkarısı inancı*. (Yüksek Lisans tezi). Marmara Üniversitesi.
- Yaldız, T. (2015). *Avrupa ve Türkiye'de korku sineması imgelerinin kültürel ve tematik analizi* (Yüksek Lisans tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zen Karaduman, E. (2021). *Tekinsiz filmler: Alper Mestçi'nin gözünden korku anlatılarını izlemek* (Yüksek Lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi.